

הרב יצחק דביר

מסירת פסיפלורה ערלה למקילים בה

שאלה

בגינתי גדל שיח פסיפלורה, אני נוהג כדעת הסוברים שצמח זה נחשב כעץ, ולכן איני אוכל מפירותיו בשנות הערלה. שכני נוהג כדעת הסוברים שמין זה מוגדר כירק ואין בו דיני ערלה, האם מותר לי להביא לו מפירות הפסיפלורה?

א. מעמדו ההלכתי של צמח הפסיפלורה

מעמדו ההלכתי של צמח הפסיפלורה נתון במחלוקת. מחד הוא מוגדר כצמח רב שנתי, שמניב פירות מספר שנים, וככזה הוא מוגדר כאילן. מאידך, שלא כשאר האילנות הוא מוציא פירות כבר בשנת הגידול הראשונה שלו. הרדב"ז¹ כתב שאילנות בשנה הראשונה לנטיעתם אינם מניבים פירות, ולכן כל צמח שמוציא פירות בשנתו הראשונה מוגדר כירק גם אם הוא רב שנתי. כך פסקו בשו"ת 'רב פעלים',² 'כרם ציון',³ 'ציץ אליעזר',⁴ הרב יצחק ניסים,⁵ הרב משאש,⁶ הגר"מ אליהו,⁷ והגר"ע יוסף.⁸ מנגד, בשו"ת 'הלכות קטנות'⁹ פקפק בסברה זו, וה'חזון איש'¹⁰ סמך על סברה זו רק כשמדובר באילן שאינו גדל יותר משלש שנים,¹¹ כך הובא בשם הגרי"ש אלישיב,¹² מנחת יצחק,¹³ וכך פסקו בשו"ת 'איש מצליח'¹⁴ ובספר 'ברכת ה'.'¹⁵ כפי שניתן לראות, רוב הפוסקים הספרדים סברו כרדב"ז, ורוב

1. שו"ת הרדב"ז, ח"ג סי' תקלא. בשו"ת קול אליהו, ח"ב מחנה ישראל סי' נד, כתב שמקור כלל זה בתוספתא, רבים ניסו להבין על איזו תוספתא מדובר, ובילקוט יוסף, ערלה פ"ה סעי' טו הביא מתוספתא תענית פ"א ה"א, שאילן עושה לשנים עשר חודש.
2. שו"ת רב פעלים, או"ח ח"ב סי' ל.
3. כרם ציון, הל' ערלה פ"ג אות ז.
4. שו"ת ציץ אליעזר, ח"ב סי' טו.
5. שו"ת יין הטוב, ח"ב סי' יד.
6. שו"ת שמש ומגן ח"ג יו"ד סי' נו.
7. אמונת עתיך 10 (תשנ"ו), עמ' 6.
8. שו"ת יחווה דעת, ח"ד סי' נב.
9. שו"ת הלכות קטנות, ח"א סי' פג.
10. חזו"א, ערלה סי' יב ס"ק ג.
11. בתשובות והנהגות, ח"ג סי' שלג, נטה לסמוך על סברה זו כאשר היבול המרכזי והטוב של הצמח הוא בשנה הראשונה, ובשאר השנים פוחת והולך.
12. משפטי ארץ, ערלה פ"א הערה 19.
13. שו"ת מנחת יצחק, ח"ט סי' קח.
14. שו"ת איש מצליח, ח"ב יו"ד סי' מה.
15. ברכת ה', פ"ז סעי' ה'.

הפוסקים האשכנזים ובראשם ה'חזון איש' לא סמכו על דבריו, כך נוצר מצב שבו מרבית האשכנזים מתייחסים לצמח כאילן ונמנעים מפירותיו בשנות הערלה, וכך הורו לגבי הפסיפלורה הגרי"ש אלישיב¹⁶ והגר"ד ליאור,¹⁷ ומנגד ספרדים רבים נוהגים לאכול את פירות הפסיפלורה בשנות הערלה, וכך פסק הגר"ע יוסף.¹⁸ לאור האמור עלינו לברר האם הנוהגים איסור בפירות הפסיפלורה בשנות הערלה רשאים למוסרם לנוהגים היתר. לכך כמה היבטים הלכתיים:

ב. לפני עור

מסירת איסור לאדם אחר אסורה משום 'לפני עור לא תתן מכשול'.¹⁹ לכן עלינו לברר האם למי שמתייחס לפירות הפסיפלורה כערלה מותר למוסרם לאחר שאינו נוהג בכך איסור. בשו"ת 'משאת משה'²⁰ כתב שהסובר שמאכל מסוים אסור, אינו יכול ליתנו לסוברים כמתירים, שכן בכך הוא עובר באיסור 'לפני עור'. אך לדעת המבי"ט²¹ אין דין 'לפני עור' בנתינה לנוהגים היתר, משום שלשיטתם אין מדובר ב'מכשול'. למעשה בשו"ת 'כתב סופר'²² פסק כדברי המבי"ט, וכך הורו גם הגר"ש אויערבך,²³ והגר"מ פיינשטיין.²⁴ מנגד, הגרי"ש אלישיב²⁵ החמיר כדברי המשאת משה. בנידוננו נראה שיש מקום רב יותר להקל, שכן ה'חזון איש' שהחשיב את הפסיפלורה לאילן, לא נקט כן בתורת ודאי, אלא כספק, וממילא כאשר לבעל הפירות לא ברור שמדובר ב'מכשול', מותר לו לתת את הפירות לאחר שברור לו שאין עליהם איסור, ו'ברי ושמא - ברי עדיף'. ועוד נראה שבמקום ספק רשאי הוא לסמוך על דעת המתירים למסור מאכל שהוא מחמיר להימנע ממנו.²⁶

16. אשרי האיש, יו"ד סי' סז סעי' ח.

17. שו"ת דבר חברון, ח"ג סי' תיח.

18. חזון עובדיה, ערלה אות ה.

19. ויקרא יט, יד; עבודה זרה ו ע"ב. ואף שכשאפשר להשיג את המוצר ממקום אחר אין בכך איסור 'לפני עור' אלא איסור 'מסייע בידי עוברי עברה' (ש"ך, יו"ד סי' קנא ס"ק ו), הדבר אינו אמור אלא כשהמקבל מחפש את המוצר וממילא יקנהו, אך אם נותן לו מוצר שאינו מחפש כעת, ובלא נתינתו לא היה אוכל ממנו, יש בכך איסור 'לפני עור' (שדי חמד, מערכת ו כלל כו אות ו; חזו"א, יו"ד סי' סב ס"ק יג), וכפי שאסר השו"ע מטעם זה לתת אוכל למי שאינו נוטל ידיו (שו"ע, או"ח סי' קסג) או למי שאינו מברך (שו"ע, או"ח סי' קסט סעי' ב).

20. שו"ת משאת משה, ח"א יו"ד סי' ד.

21. שו"ת המבי"ט, ח"א סי' כא.

22. שו"ת כתב סופר, יו"ד סי' עז.

23. מנחת שלמה, ח"א סי' מד.

24. אג"מ, או"ח ח"א סי' קפו.

25. קובץ תשובות ח"ג, סי' לא.

26. יש להעיר שפוסקים רבים דנו בשאלת 'לפני עור' בספק מכשול (אסף את דבריהם בשדי חמד, מערכת ו כלל כו אות ט), אלא שרובם עוסקים במקרה שבו יש ספק אם החפץ הנמסר יוביל למכשול, דין זה קל מנדון דידן, במקרה המדובר אפשר לטעון שמוצר שאפשר לבחור אם להיכשל בו אינו בכלל מכשול, או שלא הנותן הוא זה שמכשיל (כפי שכתב משנה ראשונה, שביעית פ"ה מ"ו). אך בנידון דידן ברור שהמקבל יאכל מן הפירות והספק רק אם הדבר מוגדר כמכשול, בפשטות יש לדון כאן כספק דאורייתא לחומרא (כך עולה מהמפרשים הרבים שטרחו לבאר מדוע אין איסור 'לפני עור' במשניות שביעית שמתירות להשאיל כלים לעם הארץ, וכן כתב בפשטות חזו"א, שביעית סי' יט ס"ק ב). כך אכן עולה מדברי תרומת הדשן, פסקים וכתבים סי' כז שהתיר למכור ספרים שאינו יודע אם התוכן

ג. ביטול מצוות שריפה

המשנה במסכת תמורה (פ"ז מ"ו) מונה את הערלה בין 'הנשרפין', ומזהירה שאין לשנות מכך: 'כל הנשרפין לא יקברו'. מראשונים רבים משמע שאת פירות הערלה יש לשרוף,²⁷ כך פשט לשון הרמב"ם,²⁸ וכך הורו למעשה פוסקים רבים.²⁹ לפי זה לכאורה ישנה בעיה לתת את פירות הפסיפלורה לאחרים, שכן בכך הוא מבטל את מצוות השריפה המוטלת עליו.³⁰ אולם מהריטב"א³¹ משמע שאין חובה לשרוף פירות ערלה שכן כתב: 'ערלה אינו בחיוב שריפה', יש שייחסו דעה זו לראשונים נוספים,³² ובשו"ת 'חתם סופר' (יו"ד סי' רפו) כתב: 'מעולם לא נצטוו לבער ערלה מן העולם... שיהיה מצוה להדר לשרופו לא מצאתי, וכן לא ראיתי מעולם מרבתי ששורפים רק הניחום וירקבו'. יש שדייקו שכן גם דעת ה'שלחן ערוך' שלא הזכיר חובת שריפה בערלה,³³ ולכן יש שהתירו לכלות את פירות הערלה בכל דרך.³⁴ נראה שלעניין פירות הפסיפלורה, שמוגדרים רק כספק ערלה, יש לסמוך על דעות הסוברים שאין חובת שריפה בערלה, ובפרט שיש סוברים שחיוב שריפת

שבהם אסור, רק אם יש רוב להיתר. אמנם אפשר ללמוד מספר כנסת הגדולה, הל' רוצח פי"ב, שלא נאסר בספק, שכן כתב בשם שו"ת רדב"ז: 'אספק לפני עיור לא מפקדינן'. וכן בשו"ת פני יהושע, ח"א יו"ד סי' ג, כתב שאיסור 'לפני עור' קל משאר האיסורים וספקו לקולא (וכתב שספק זה נכון גם לגבי ספקא דדינא). ובשו"ת שמן המשחה, סי' ה, כתב להקל בנידון תרומת הדשן גם אם הספק שקול, משמע שמבין ספק מכשול לקולא.

27. תוספות הרא"ש, סוכה לה ע"א. וכן יש מקום לדקדק מדעתם של הראשונים שסברו שאתרוג ערלה פסול משום שעומד לשריפה ו'מכתת שיעוריה' (רא"ה, סוכה שם; ראב"ד ור"ן, סוכה יז ע"א מדפי הרי"ף, וכן כתב במלאכת שלמה, על המשנה סוכה פ"ג מ"ה), כך משמע בפשטות מלשון השערי תשובה, שער ג אות פג, (הועתקו דבריו גם בארחות חיים, הל' ערלה אות א, וכלבו סי' צב) שכתב: 'מצוות ערלה... לשרוף אותם באש'.

28. רמב"ם, הל' מאכלות אסורות פט"ז הכ"ז, הל' פסולי המוקדשים פי"ט ה"י, וכן גם משמע בפירושו למשנה סוכה פ"ג מ"ה.

29. חזו"א, דיני ערלה ס"ק מ; שו"ת מהרש"ג, ח"ב סי' רמה; כרם ציון, הל' ערלה פ"א אות ה; תורת הארץ, ח"א פ"ט אות לד; שו"ת מנחת יצחק, ח"י סי' נא.

30. ראה במהר"ם שיק, או"ח סי' רח, שהיה לו פשוט שאילו הייתה חובת שריפה בפירות ערלת חו"ל היה אסור ליתנם לאחרים.

31. סוכה לה ע"א.

32. ערוך לנר, סוכה לה ע"א, כתב שזו דעת בעל המאור והריא"ז, סוכה יז ע"א מדפי הרי"ף, שהתירו להשתמש באתרוג ערלה בשאר ימי החג, ולא חששו לכך ש'מכתת שיעוריה'. והרש"ש תמורה לג ע"ב, כתב שזו גם כוונת הרמב"ם בפירוש המשנה והברטנורא, שכתבו שהמשנה שמתירה לקבור את המשקין היא רק בערלה וכלאי הכרם, וביאר שמכיוון שאין מצוות שריפה אין חובה לשרוף. וכן דייק גם ערוה"ש, יו"ד סי' רצו סעי' טו. ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח רח) כתב שהדבר נתון במחלוקת בין בעלי התוספות, ומקור המחלוקת כבר בדברי האמוראים (פסחים כה ע"ב) שדנו מדוע התירו להנות מפירות ערלה שלא כדרך הנאתם.

33. בספר בית הלל, יו"ד סי' רצד ס"ק א, נקט שלדעת השו"ע, המשנה בתמורה אינה להלכה. וביד אברהם, על השו"ע יו"ד סי' רצד סעי' א, כתב שגם השו"ע מסכים שמעיקר הדין חיוב ערלה בשריפה, אלא שבזמן הזה לדעתו ערלה מדרבנן ואין בה חיוב שריפה, וכן כתב גם בשו"ת מהר"ם שיק, או"ח סי' קח.

34. בשו"ת משאת משה, אה"ע ח"א סי' כ, ובשו"ת בנין ציון, סי' קא כתבו שאין חיוב בשריפה, וכן עולה מדברי הגרי"ש אלישיב בהערות למסכת תמורה לד ע"א. הגרי"ש פערלא, על הרס"ג עשה קטו, וערוה"ש, יו"ד סי' רצד סעי' ג, כתבו שכוונת התורה שאם ירצה לכלותם יכלה אותם בשריפה (כעין זה משמע מהריטב"א לעיל, ויש מקום להבין כך גם מדברי ביאור הגר"א, אה"ע סי' קכד ס"ק ב). וראה בשו"ת מהרש"ם, ח"א סי' נד שנשאר בספק אם חובה לשרופה.

ערלה אינו אלא מדרבנן,³⁵ וספק דרבנן לקולא. ממילא אין ביטול מצוות שריפה בנתינתם לאחרים.

ד. איסור הנאה

מכפל הלשון (ויקרא יט, כג): **'וערלתם ערלתו** את פרו שלש שנים יהיה לכם **ערלים'** למדו חכמים שפירות ערלה אסורים גם בהנאה (ספרא קדושים ג, ה): 'מנין שלא יצבע בו ושלא יהנה בו? תלמוד לומר וערלתם ערלים, ערלים, לרבות את כולם'.³⁶ ההנאה אסורה מן התורה.³⁷ ולכן בפשטות הנמנע מלאכול פסיפלורה בשנות הערלה צריך גם להימנע מליהנות ממנה.³⁸ בספר 'התרומה'³⁹ ובתוספות⁴⁰ סברו שמשום איסור הנאה אין לתת לגוי את הפירות וכך כתבו: 'דמה שמחזיק לו העכו"ם טובה חשיב כמשתכר', וגם הרמב"ם⁴¹ מנה זאת בין ההנאות האסורות. לאור זאת מי שמקפיד להחשיב את פירות הפסיפלורה כערלה, לא יוכל למוסרם לאחרים במתנה, שכן בכך הוא נחשב כנהנה מהם. אלא שעל דין זה קשה מדברי הגמרא במסכת קידושין (לט ע"א): 'אמר ליה לוי לשמואל: אריוך, ספק לי ואנא איכול. רב אויא ורבה בר רב חנן מספקו ספוקי להדדי'. ומפרש רש"י: 'ספק

35. רש"י, תמורה לג ע"ב ד"ה כלאי הכרם, הסביר שחובת שריפת ערלה נלמדת מכלאי הכרם שחייבים שריפה. כן כתבו גם התוספות שם, וברטנורא, תמורה פ"ז מ"ה. מקור זה הובא גם ברדב"ז, הל' מאכלות אסורות פ"ז הכ"ז. וראה עוד בפני יהושע, פסחים כב ע"ב, שהביא מקור נוסף ללימוד חובה זו, אך מאידך בחידושו למסכת סוכה לה ע"א, נקט שחייב השריפה מדרבנן הוא, וכן כתב הבית מאיר, אה"ע סי' קכד סעי' א (ותוס' סוכה לה ע"א כתבו: 'דאפילו מדאורייתא הוא ערלה בשריפה' - משמע שלא ברור להם אם חיובה מדאורייתא או מדרבנן).

36. לימוד זה הובא גם בגמרא במסכת קידושין נו ע"ב, שם הסתפקו בכפילות הלשון 'וערלתם ערלתו'. הגמרא במסכת פסחים כב ע"ב מעלה אפשרות שלימוד זה נצרך רק משום שמלשון הפסוק 'יהיה לכם ערלים' אפשר היה להבין 'לכם - שלכם יהא'.

37. בשערי תשובה לרבינו יונה, שער ג אות פג, כתב בפשטות שלוקים על איסור הנאה. אך הרמב"ם, הל' מאכלות אסורות פ"י ה"ט, הזכיר מלקות רק לגבי איסור אכילה. ובהל' מאכלות אסורות פ"ח ה"ט כתב בפירוש שהמוכר או נותן פירות ערלה חייב רק מכת מרדות. יש שהבינו שלדעת הרמב"ם מדובר באיסור מדאורייתא אין לוקים עליו (לחם משנה שם, באור חדש מספיק, שם. קהלות יעקב שם, וכן משמע מדברי יד המלך שם שהבין שרק על הנאת מכירה אין לוקים). אך מן המגיד משנה משמע שהנאה שלא בדרך אכילה נחשבת תמיד 'שלא כדרך הנאתו', וממילא אסורה רק מדרבנן (רבים התקשו בדבריו, ולכן בלחם משנה שם ביאר שאי אפשר להבינם כפשוטם).

38. היה מקום לטעון שמכיוון שמדובר רק בספק ערלה, יש להתיר את ההנאה. ובפרט לדעת הסוברים שספק דאורייתא לחומרא רק מדרבנן, וממילא יש מקום לדמות לסוגיות אחרות שבהן חכמים לא גזרו איסור הנאה באיסורי דרבנן, כמו: בשר בעוף, או חמץ בשעה חמישית (וראה בשו"ת חת"ס, יו"ד סי' רפו שהבין שבספק ערלה באיקבע איסורא בחו"ל, שנאסר מדרבנן, החמירו רק באכילה ולא בהנאה). אמנם בפרי מגדים, או"ח סי' שכח משב"ז ס"ק ו, כתב שלדעת הסוברים שספק דאורייתא לחומרא מדרבנן יהיה מותר לחולה ליהנות מפירות ערלה, משום שאיסור דרבנן מותר לחולה. משמע שלבריא היה אסור ליהנות מהם. ורבי עקיבא איגר, או"ח סי' רכו סעי' א, כתב שבחו"ל אפשר לברך ברכת האילנות על אילנות שהם ספק ערלה, וזו לשונו: 'דספק ערלה בח"ל מותר א"כ ראוי ליהנות ממנו ומברך שפיר', משמע שבארץ ישראל שספק ערלה אסור - אסור ליהנות מהם (ראיה זו אינה מוכרחת, שכן אפשר שאין כוונתו ל'הנאה' אלא לאכילה, והשתמש בלשון הנאה המוזכרת בברכה ל'יהנות בהם בני אדם').

39. ספר התרומה, הוצאת מכון התורה והארץ, תשלומי תרומה מקור 1.

40. תוס', פסחים כב ע"ב ד"ה ואבר.

41. מאכלות אסורות ח, טז.

לי - לקוט שלא בפני שיהיה ספק אצלי ואנא איכול ובערלה קאי'. בגמרא שם מדובר על פירות ערלה בחו"ל, שלפי ההלכה מותר לאכול מהם רק למי שמסופק אם הם ערלה, והגמרא מספרת שהאמוראים היו גורמים לפירות להיחשב ספק כלפי אחרים וכך לאחרים היה מותר לאכול מהם. על כך הקשו ב'שב שמעתתא'⁴² וב'מנחת חינוך'⁴³, והרי מי שמערב את הפירות יודע שיש בהם ערלה בוודאות, וכיצד הוא רשאי ליתנם לאחר? והלא בכך הוא נהנה מהם ועובר על איסור הנאה? יש שהבינו שבשל קושיה זו לא הוזכר דין זה להלכה,⁴⁴ או שהעמידו את המעשה האמור בגמרא באופנים שאין בהם טובת הנאה.⁴⁵ ויש שהבינו שזהו היתר מיוחד בערלה בחו"ל בלבד.⁴⁶ אך נבקש להתעכב על כמה תירוצים אחרים שמהם ניתן ללמוד גם לענייננו:

א) מהר"ם שיק⁴⁷ כתב שבסיפור המובא בגמרא פירות הערלה לא ניתנו ישירות למקבל: 'אלא מפקיר וזורק'. אופן זה מוזכר במשנה (נדרים פ"ד מ"ח) שעוסקת בפתרון למי שהיה מודר הנאה מחברו, והיה עמו בדרך ואין לו מה יאכל, וכך הוצע שם: 'מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרים לכל מי שיחפוץ, והלה נוטל ואוכל'. למרות שללוקח הפירות יש הנאה עקיפה מכך שבעל הפירות הפקירם לצורכו, וייתכן שבשל כך ישיב לו 'טובת הנאה', אין זו בכלל הנאה האסורה. והוא הדין במקרה שלנו שרשאי בעל הפסיפלורה להפקיר את פירותיו כדי שיוכלו הנוהגים היתר ללקוט מהם.

ב) ב'אבני נזר'⁴⁸ כתב שכאשר הנותן אינו מתכוון ליהנות מהכרת הטובה שיש למקבל, הרי הוא בכלל 'דבר שאינו מתכוון',⁴⁹ והנאה בלא כוונה מותרת. מדבריו עולה שלא אסרו אלא מתנה שהנותן מתכוון ליהנות ממנה.⁵⁰

ג) הט"ז⁵¹ כתב שכאשר המקבל מודיע מראש שהוא אינו מחזיק טובה לנותן על מתנתו,

42. שב שמעתתא, שמעתתא א פ"ב.

43. מנחת חינוך, מצווה רמו אות ח.

44. כך כתב בשב שמעתתא שם. אך בחזו"א, ערלה סי' יא ס"ק ו, כתב שהלכה זו הושמטה מפני שהיא פשוטה, וערוה"ש, יו"ד סי' רצד סעי' ו, כתב שחששו שיהפכו את האיסור לחוכא ואטלולא ולכן השמיטה.

45. יד דוד, הל' אישות פ"ה ה"א; שו"ת חת"ס, ח"א סי' קעט (אך שם בסי' רפו ביאר באופן אחר, שמדובר בספק ערלה גם למי שמערב את הפירות), וכך בשו"ת דברי מלכיאל, ח"ה סי' קמג, וכן כתב ברווחא דשמעתתא, שמעתתא א פ"ב אות ז. אך הגרש"ז אויערבך בהערות לשב שמעתתא, שמעתתא א פ"ב אות טז, התקשה בהעמדה זו.

46. שירי מנחה, מצווה רמו, וכן במועדים וזמנים, ח"ז סי' רא, משום שערלה בחו"ל היא איסור גברא ולא חפצא, ואיסור טובת הנאה הוא רק כשמחזיק לו טובה על החפצא.

47. מהר"ם שיק, ברכות לו ע"א, ובשו"ת מהר"ם שיק, או"ח סי' רח. כעין זה כתב גם בספר דברי שלום, מצווה רמו, ובקהילות יעקב, קידושין סי' לז, נקט שלדעת התוספות יש איסור הנאה גם בנתינת הפקר, אך נראה שדווקא פעולת הנתינה אסורה.

48. שו"ת אבני נזר, או"ח סי' שכו, וכן כתב בקהילות יעקב, קידושין סי' לז. כעין זה ראה גם בהערות הגרש"ז לשב שמעתתא, שמעתתא א פ"ב אות טז.

49. כבר תוס', פסחים כב ע"ב, כתבו כן, וביארו לפי זה מדוע התירו לפרוק עם הגוי איסורי הנאה מחמת צער בעלי חיים: 'חשיב כמו לא אפשר ולא מיכוון דשרי'.

50. שו"ת אבני נזר, או"ח סי' שכו, מבאר שבדרך כלל עסקו בנתינה לגוי, ושם חייב שתהיה לו טובת הנאה בנתינתו כדי שלא יעבור על איסור 'לפני עור'.

51. ט"ז, יו"ד סי' קלג ס"ק ט.

אין בכך איסור הנאה. הרב נתן געשטטנר⁵² כתב לפי זה שאם המקבל תלמיד חכם ואינו מתכוון להחזיק לו טובת הנאה, אין בכך איסור. ובשו"ת 'בית שערים'⁵³ כתב שכאשר מקבל הפירות יודע שלנותן אסור ליהנות ממתנתו מחמת איסור ערלה, הרי זה כאילו התנה בפירוש שאין בכוונתו להחזיק לו טובה על כך.

ד) בשו"ת 'בית שערים' הוסיף שהכרת הטובה של מקבל המתנה נובעת מכך שהנותן ויתר לו משלו. אך כאשר המקבל יודע שלנותן אסור ליהנות מן הפירות, שכן בשבילו הם ערלה, הוא אינו מחזיק לו טובה על כך כלל, ואין בנתינה זו הנאה.

ה) הגרש"ז אויערבך⁵⁴ כתב שנתנית פירות ערלה לאחר אינה נחשבת הנאה ודאית, אלא ספק הנאה, שהרי ספק אם המקבל אכן ישיב לו כגמולו. לדבריו ייתכן שיש להקל בפסיפלורה שהיא רק ספק אילן, משום ספק ספקא: ספק אם חייבת בערלה, וספק אם נתינה זו תיחשב להנאה.

ה. תוקף איסור טובת הנאה

רבנו יונה בספר 'שערי תשובה'⁵⁵ כתב שהנותן לגוי פירות ערלה לוקה, משמע שהחזקת טובת הנאה על ידי הגוי נחשבת כהנאה האסורה מן התורה. אך ה'חתם סופר' כתב שהדבר נתון במחלוקת ראשונים, ולדעת הרמב"ן הנאה עקיפה כזו אסורה רק מדרבנן.⁵⁶ ובספר 'יד המלך'⁵⁷ כתב שמכיוון שאין זו הנאה האסורה מן התורה, פסק הרמב"ם שהנותן פירות ערלה אינו לוקה.

לאור כל האמור, נראה שיש מקום להקל בנתינת פירות פסיפלורה שיש ספק אם הם ערלה. משום שמדובר באיסור הנאה מדרבנן בלבד, וממילא יש מקום להקל בו במין שמוגדר כספק ערלה, ומשום שיש הסוברים שכאשר הנותן אינו מתכוון ליהנות והמקבל אינו מתכוון להשיב טובה - אין בכך איסור.

סיכום

נראה שלמעשה, הנוהגים להימנע מאכילת פסיפלורה בשנות הערלה, רשאים למסור את פירותיהם לאחרים. ומוטב שיתנו עמהם בפירוש שלא יחזיקו להם טובה בתמורה לנתינה זו, ולא יתנו אותם בדרך של שי וחיבה, אלא באופן שיהיה ברור למקבל שלנותן אין מה לעשות בהם ורק בשל כך הוא מוסרם. והמבקש לצאת מידי ספק יפקיר את פירותיו וחברו יקטוף מהם.

52. נתן פרי, חידושי סוגיות ס' סב.

53. שו"ת בית שערים, יו"ד ס' תל.

54. בהערות לשב שמעתתא, שמעתתא א, פרק ב, אות טז. הגרש"ז עצמו שם מודה שלא משמע כך מדברי הפוסקים. ובספר נטע הארץ אות נט הביא סברא כזו בשם ספר ב"י החדש.

55. שערי תשובה, שער ג אות פג.

56. חת"ס או"ח ס' קיב, ויו"ד ס' קל. וראה בשו"ת שבט הלוי ח"ג ס' פז שתמה על הבנת החת"ס ברמב"ן.

57. יד המלך, הל' מאכלות אסורות פ"ח הט"ז.

תגובה / הרב יהודה הלוי עמיחי

הרב יצחק דביר דן בשאלה אם מותר לתת את פירות הפסיפלורה ליהודי הנוהג בהם היתר, ואם יש בזה איסור הנאה לנוותן. בתחילה הוא דן בהגדרת הפסיפלורה אם מוגדר הוא כעץ שמונים לו שנות ערלה או שמא ירק הוא ואין בו איסור ערלה. מסקנתו שאפשר להתיר על סמך כמה היתרים וצירופים. אלא שיש תחילה לבאר את דין הפסיפלורה שהוא מחלוקת אחרוני זמננו, האם מכיוון שמניב תוך שנתו דינו כירק או מכיוון שמניב יותר מג' שנים הרי דינו כערלה. יש להבהיר שאין כאן ערלה ודאי לדעת המחמירים אלא זו חומרה שהם הנהיגו על עצמם, וחששו לסברות שרק אם גדל לכל היותר שלוש שנים - אין בו ערלה. אין זה ספק ערלה שעליו דנו בגמרא.⁵⁸ בגמרא שם מדובר שיש בוודאי ערלה במקום זה, והשאלה האם נקטף מכאן או לא, אבל בנידון דידן אין בוודאי ערלה שהרי אין אדם שיכול להכריע שאלה זו ממקור תלמודי. אדרבה, הסוברים שהפסיפלורה הוא ירק מזכירים תוספתא (המופיעה בגר"ש גרמיזיאן) שממנה משמע שכל המניב תוך שנה מעת הזריעה אין בו ערלה. אבל למחמירים אין מקור לאסור, אלא הם אסרו על עצמם כדין ספק ערלה שבא"י שאין אוכלים אותה, אבל זה לא הופך להיות ערלה ממש, אלא הנהגה שאדם מקבל על עצמו לאיסור, וזה כמוכן תלוי בכל אדם.⁵⁹ ועיין בדין חלב הדבוק בכרס,⁶⁰ שם פסק ה'שלחן ערוך'⁶¹ שהוא אסור, ובש"ך⁶² כתב שאפילו אם יש תערובות מחלב הדבוק בתבשיל ואינו בטל בתבשיל אין נמנעים מלאוכלו (האוסרים את החלב הדבוק בכרס). ועיין שם ב'באר היטב' שכתב שמקום שמקצתם נוהגים איסור ומקצתם נוהגים היתר, יש לומר שהמחמירים שנוהגים איסור לא קיבלו עליהם האיסור מכול וכול לאסור פליטתו והמרק שנתבשל עמו. דהיינו למרות שהאוסרים סוברים שהוא חלב גמור אבל במקום שיש מחלוקת בדין החלב הרי זה לא דין מוחלט אלא קבלה, והאוסרים לא קיבלו על עצמם את הדין אלא לעיקר הדבר ולא בדברים אחרים. על כן נראה שבנידון דידן גם המחמירים לא מחשיבים את הפסיפלורה לעץ גמור, והראיה שגם מברכים עליו 'בורא פרי האדמה'. ומכל מקום הם נוהגים בו איסורי אכילה. אבל כיוון

58. קידושין לח ע"ב.

59. **הערת עורך: י"פ.** אף שבעיקרון אפשר לומר כך לענ"ד היחס לפירות מצמחים שנותנים פרי תוך שנה מהזריעה הוא כאל איסור גמור לדעת המחמירים. כי כל ההסתכלות היא הפוכה. מדובר באיסור ערלה שאיסורו מדאורייתא. בתוספתא ובתלמודים מוזכרים קריטריונים על פיהם מסווגים אילן וירק, ולאור הקריטריונים אלו ברור שהפסיפלורה מוגדר כאילן. אמנם הרדב"ז חידש קריטריון שאינו מוזכר במקורות, שכן ברור שאין תוספתא שמזכירה את הסימן הנ"ל שצמח שנותן פרי תוך שנתו נחשב ירק, ואף הרדב"ז אינו מזכיר תוספתא, ואדרבה אילו הייתה תוספתא קיימת היה הרדב"ז כותב אותה בלשונה (ועי' שכ"כ הרב מצליח מאזוז בשו"ת איש מצליח ח"ב יו"ד מה). ומה שכתב החיד"א בברכי יוסף, שהרבה גדולים וחסידים אכלו חצילים אינה ראייה לסימן של הרדב"ז, שכן ישנן סיבות נוספות להתיר את החציל ולהחשיבו ירק כגון שאינו מתקיים שלוש שנים, ושכמות ואיכות הפרי יורדת ואף שהגזע חלול - וכל אלו הסימנים יכולים להיות נגזרת של ההגדרות שמובאות בתוספתא ובתלמודים. לעומת זאת הסימן של הרדב"ז אינו קשור בשום אופן לאחת מן ההגדרות שמובאות בתוספתא ובתלמודים, ולכן רבים הפוסקים שחלקו עליו.

60. חולין נ ע"א.

61. שו"ע, יו"ד סי' סד סעי' ט.

62. ש"ך, על השו"ע שם ס"ק יב.

שהם יודעים שבעיר הזאת יש מתירים את הפסיפלורה באכילה הם מראש מתנים שיוכלו לתת למתירים את הפירות הללו. ואם ה'פרי חדש'⁶³ כתב שמותר אפילו לאוסרים את הכלים שבישלו בהם חלב האסור להם, קל וחומר שמותר לתת למתירים את הפירות הללו, ועיין שם שלא דן אלא משום 'לפני עור' אבל לא מדיני איסור גמור. לכן יכולים גם אלו שנמנעים מאכילת הפסיפלורה ג' שנים ראשונות לתת למי שמקל ומחשיב זאת כירק.

---

63. פרי חדש, יו"ד סי' תצו ס"ק כד.